

DE MENS VAN ZEELAND

J. M. Moraal

De hiernavolgende mededeling dient te worden beschouwd als een nadere aanvulling op de in Gr. en H. no 5 (okt. 1962) geplaatste vermeldingen met betrekking tot de ontsluitingen in het Holoceen van Zeeland.

Onder de titel "Hollands Glorie aan onze kust" en met de inzet "Zeeland rukt aan zijn boeien", bracht Elseviers weekblad van 9 nov. 1963, de in Nederland aangenomen en in uitvoering zijnde water en havenwerken in de herinnering. Een belangrijk gedeelte van deze lezenswaardige verhandeling heeft betrekking op de provincie Zeeland. Vooral de gehouden toekomstbespiegelingen maken het verhaal beslist spannend. Het is wel zeker, dat Zeeland zich los gaat maken uit zijn geïsoleerde positie.

De havenwerken in het Zuid-Sloe vorderen intussen gestadig. Te zien is er helaas niet veel, althans geen profielen e.d., zoals dit verleden jaar het geval is geweest. De bouwput voor het droogdok is nu opgevuld met een geweldige betonconstructie. De Kaloot, aan de Zuid-Bevelandse oever, is voor het merendeel bedekt met een havenhoofd en binnenkort wordt een begin gemaakt met het opspuiten van de buitendijkse slikken. Hier komen dan werven, dokken, haveninstallaties en industrieën. Het nieuwe havengebied van zuidelijk Nederland.

De werkzaamheden aan het Sloe dateren eigenlijk al vanaf de naoorlogse indijking. Deze inpoldering leverde in 1951 een fossiele menselijke schedel op. Prof. I.M. van der Vlerk stelde destijds vast, dat het een vondst betrof van een schedel, welke naverwant moest worden geacht met de "Mens van Hengelo" (zie b.v. "Nederland in het IJstijdvak"). Voor een congres van academici in Middelburg, hield Prof. van der Vlerk op 9 mei 1951 een lezing, waarbij hij de wetenschappelijke methode uiteen zette voor de bepaling van de ouderdom van deze vondst. Hij wees voorts op de typische kenmerken van deze schedel, waarbij o.m. opvallen: het tamelijk platte achterhoofd, de zware aanhechtingsplaatsen voor de nekspieren, de nauwelijks gebogen oogkassen en de smalhoofdigheid. Zijn conclusie was, dat de schedel waarschijnlijk moet hebben toebehoord aan een mens van het Cro-Magnon ras, welke omstreeks 10.000 jaar geleden in dit gebied heeft vertoefd.

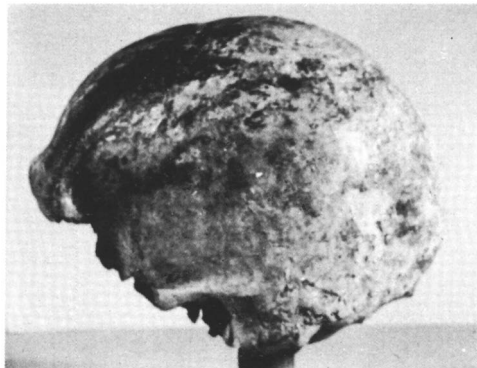
Tijdens recente werkzaamheden in het Sloegebied is enige tijd geleden aan boord van een zuiger een dergelijke vondst gedaan. De zuigwerkzaamheden werden uitgevoerd op een diepte tussen 6 en 12m -N.A.P. Uit de geplaatste afbeeldingen van deze schedel is duidelijk te zien, wat bedoeld wordt met de verschillende typische kenmerken voor een schedel van het Cro-Magnon ras. Drs. Kortenaar van der Sluys bevestigde onlangs dan ook onze vermoedens. Langs deze weg wordt U de primeur van een eerste bescheiden publicatie geboden, waarmee hopelijk het feit wordt goedge maakt, dat een wetenschappelijke verhandeling buiten bestek van de schrijver valt. Het is te hopen dat de "Mens van Zeeland" een plaats krijgt, waar hij goed geconserveerd en geëxposeerd tot zijn recht komt. Dit laatste kan helaas niet worden gezegd van de in de loop der jaren bijeengebrachte geologisch belangrijke collecties, die langzaam maar zeker liggen te vergaan op de zolder van het Zeeuws museum te Middelburg. De wijze waarop sommige musea met hun erfenis omspringen is niet steeds zo te waarderen als men het graag zou willen.

Afb. 1. Schedel van het Cro-Magnon ras.

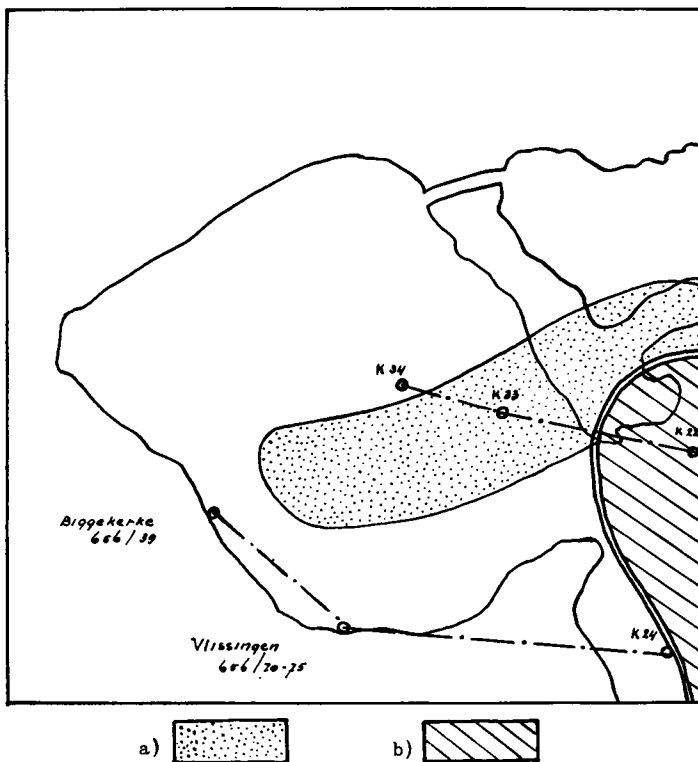
Afb. 2. Dezelfde schedel van rechts.

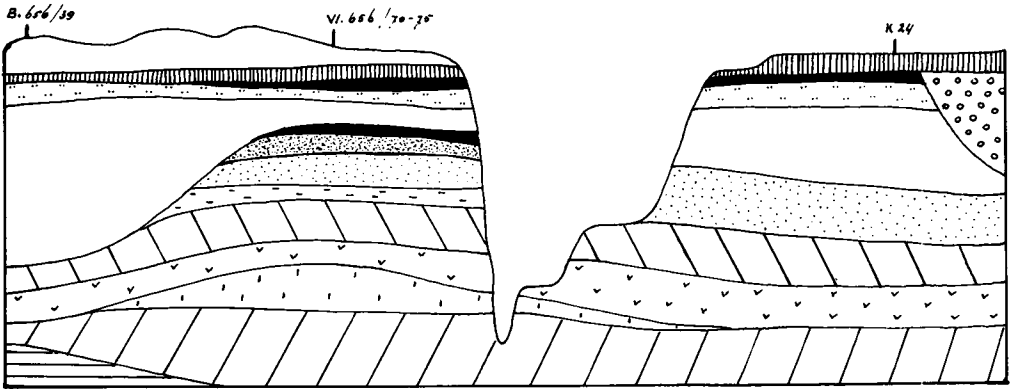
Afb. 3. Idem van links.

Voor een meer duidelijk begrip van de herkomst der beide schelds moet gebruik worden gemaakt van een aantal profielen, welke zijn samengesteld uit boorgegevens. Naar aanleiding van de door prof. van der Vlerk gestelde ouderdom van 10.000 jaar, gaat het om mensen, die hebben geleefd in het jongste Pleistoceen. Voor Zeeland betekent dit de top van de afzetting van Vlissingen (Gr. en H. no 9, aug. 1961).

In het op afb. 4 aangegeven gebied komt in de ondergrond een pleistocene opduiking voor. Deze opduiking ligt als een kern temidden van holocene afzettingen, welke worden aangeduid als "Oud-Wadsediment". De afb. 5 en 6 geven een duidelijk beeld van de in de ondergrond aanwezige resterende formaties in dit gebied. Het Jongere-Pleistoceen in zijn geheel bezien omvat een heterogeen laagpakket, wat in het Eemien moet zijn aangevangen en in het Boreaal reeds was beëindigd, want op vele plaatsen werd aan de bovenkant veenvorming geconstateerd (bv. Middelburg), die in het Boreaal moet zijn begonnen en in het Vroeg-Atlanticum zijn beslag heeft gekregen, of anders gezegd: de Afzetting van Vlissingen wordt bedekt door boreaal en vroeg-atlantisch veen (zgn. "Veen-op-grotere-diepte"). De grens tussen Pleistoceen en Holoceen is in het hier besproken gebied plaatselijk nog wel aan te geven maar in het algemeen en vooral op de dieper gelegen gedeelten van het randgebied ontbreekt het.

Afb. 4. Schematisch overzicht van de pleistocene opduiking op Walcheren.
 a) Pleistoceen temidden van "Oud-Wadsediment".
 b) Jong-holocene Scheldeloop.

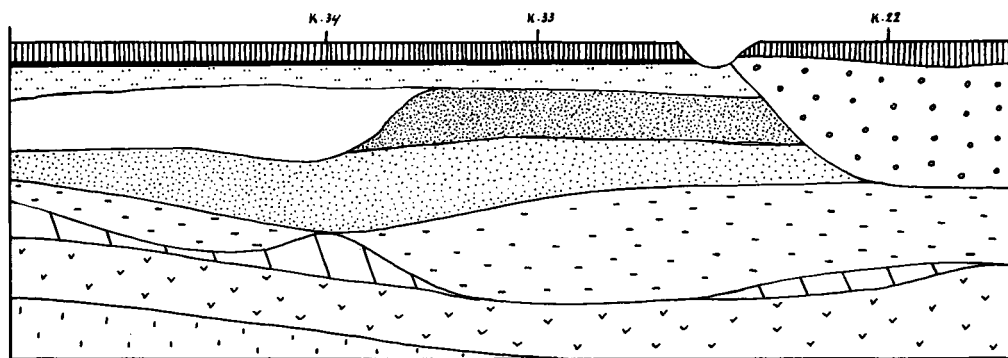

Afb. 5. Ingekort dwarsprofiel van de op afb. 4 aangegeven zuidelijke posities, tot een diepte van 50 m - N.A.P.

- a) jonge zeeklei
- b) jong veen (oppervlakte veen)
- c) oude zeeklei
- d) jong holocene Scheldeloop
- e) oud wadsediment
- f) afzetting van vliissingen (eemien t/m weichselien)
- g) continentaal gedeelte van de (deels weichselien) afzetting van vliissingen
- h) afzetting van halsteren (tiglien t/m saalien)
- i) icenien
- j) poederlien
- k) plioceen (corr. cragfacies)
- l) boven mioceen

Aan de basis van de tekening komt links nog een strook Oligoceen voor.

Afb. 6. Ingekort dwarsprofiel van de op afb. 4 aangegeven noordelijke posities, tot een diepte van 50 m - N.A.P.

- a) jonge zeelei
- b) jong veen (oppervlakte veen)
- c) oude zeelei
- d) jong holocene Scheldeloop
- e) oud wadsediment
- f) afzetting van vlissingen (eemien t/m weichselien)
- g) continentaal gedeelte van de (deels weichselien) afzetting van vlissingen
- h) afzetting van halsteren (tiglien t/m saalien)
- i) icenien
- j) poederlien
- k) plioceen (corr. cragfacies)
- l) boven mioceen

Gedurende de midden-atlantische transgressie ontstond achter de strandwal ook hier een waddegebied met een stroomstelsel, waarbij veel van het aanwezige Pleistoceen en Oud-Holoceen werd verwijderd. Het bewaard gebleven restant zal als een wat hoger gelegen kern het karakter hebben gehad van een eiland. Gedurende de voortgaande rijzing van de zeespiegel werden de oevergebieden van het "resterende eiland" aangetast door de zee. Op afb. 5 wordt dit aangegeven met een strook wadsediment bestaande uit het zgn. Oude-Zeezand. Het is wel zeker, dat de opduiking nog een rol heeft gespeeld als een soort extra strandwal en wel tegen het einde van het Midden-Atlanticum. In deze slotfase kwam de Oude-Zeeklei tot bezinking, die als een dunne laag over de kern ligt uitgespreid. Hiermede is dus duidelijk, dat er een erosierest in de ondergrond van het Sloegebied is overgebleven, waarmede tevens een grote hoeveelheid fossielen is bewaard. Het zou interessant zijn om na te gaan in hoeverre sommige zandplaten en met name de Hoge-Springer in de tegenwoordige Westerschelde ten zuiden van Vlissingen, overeenkomen in samenstelling met genoemde pleistocene zanden van de Afzetting van Vlissingen. Genoemde zanden komen hiermede sterk overeen en kunnen niet zonder meer worden beschouwd als jonge sedimenten. Het is jammer, dat er te weinig gegevens bestaan om tot een duidelijke onderverdeling van het Jongere-Pleistoceen te komen. De op afb. 5 aangegeven veenlaag op 9 m. - N.A.P. ligt in een strook, die behoort tot het continentaal gedeelte van de zône van Vlissingen. Dit veen komt hier plaatselijk voor en wordt bedekt door Oud-Wadsediment. Deze veenlaag komt stratigrafisch het best overeen met het Weichselien. Het lijkt ook hiermede gerechtvaardigd, dat de mens uit het Jongere-Weichselien hier land heeft gevonden.

Of de "Mens van Zeeland" hier heeft gewoond valt moeilijk na te gaan. Gebruiksvoorwerpen van steen e.d. komen spaarzaam voor, hoewel de pleistocene zanden veel zwarte vuursteen fragmenten bevatten.

In elk geval staat het vast, dat de Cro-Magnon mens zijn sporen heeft nagelaten op Walcheren, waar hij ongetwijfeld een goed jachtgebied zal hebben aangetroffen.